№ 85 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 27 1904 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 27 № 85

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

«Իսայ Եգորովիչ Փիթօևի և Ընկ.» առևտրական տան ֆիրմայի գլուխ

ԻՍԱՅ ԵԳՈՐՈՎԻՉ ՓԻԹՈԵՎԻ

մահվան առիթով առևտրական տան գլխաւոր գրասենեակը Թիֆլիսում փակված կը լինի մինչև երեքշաբթի, ներկայ ապրիլի 27-ը: 4—4

Տիկին Աղաւնի Լուսինեան խնդրում է ծանօթներին և բարեկամներին շնորհ բերել Խօջիվանքի գերեզմանատունը, ուր հոգեհանգիստ պիտի կատարվի այսօր, ապրիլի 27-ին

ԼԵՒՈՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

մահվան եռամսեակի առիթով: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եալուի հաւանական մեկնութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը. Մասնագրութիւն. Բաժակ Միջագրութեան, Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Սպիտակ գիրքը:

ԵԱԼՈՒԻ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մանջուրական զօրքի հրամանատար գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինի պաշտօնական հեռագիրը, որ ստացվել է Ներքին Գործոց Մինիստրութիւնում, յայտնում է, թէ թշնամու հեծելազօրքը և առաջապահ մասերը ապրիլի 23-ին գրաւեցին Ֆինխուանչէնը (տես քարտէզ):

Օգտվելով այն ընդհանուր անուշադրութիւնից, որ անում է «Рус. Вѣд.» լրագիրը Եալուի և Ֆինխուանչէնի շրջանի վերաբերմամբ, առաջ ենք բերում հետևեալ նկատողութիւնները:

Ուսումնասիրելով այն բոլորը, ինչ որ տեղի է ունեցել Եալուի և Ֆինխուանչէնի շրջաններում, «Рус. Вѣд.» լրագիրը ասում է թէ ակներև է, որ ռուսաց ընդհանուր ծրագրի իմաստն է եղել յետ նահանջել դէպի մանջուրական երկաթուղին այն պայմանով սակայն, որ բազմաթիւ ռուսական հեծելազօրքի և արագաշարժ վաշտերի ու թնդանօթների միջոցով հասցվէր թշնամուն կարելիին չափ շատ կորուստ, խուսափելով մի և նոյն ժամանակ վճռական ընդհարումից:

Ինչպէս այժմ պարզվում է, եապոնական զօրապետ Կուրօկին, շնորհիւ իր զօրքերի գերազանց թւին, կարողացաւ ձեռք բերել նկատելի աջողութիւն, որը թէև չունի լուրջ ռազմագիտական ազդեցութիւն, բայց և այնպէս տալիս է եապոնացիներին որոշ առաւելութիւններ պատերազմի առաջին շրջանում: Եապոնացիների կրած կորուստը, ճիշդ է, ինքն ըստ ինքեան մեծ է, քանի որ ինքը Կուրօկին խոստովանում է, թէ ապրիլի 18-ին նրա զօրքը կորցրել է մինչև 1000 հոգի, այնուամենայնիւ այդպիսի մի կորուստ, եթէ նոյն իսկ մի քանի հազարի հասնէր, չէ կարող շօշափելի կերպով թուլացնել 65,000 մարդուց բաղկացած նրա զօրքը: Եւ դրա լաւագոյն ապացոյցն այն է, որ Կուրօկին կանգ չառաւ Եալու գետի վրա, այլ հետևեց ռուսաց յետ նահանջող զօրքին, վրա գալով անդադար: Ապրիլի 20-ին գեներալ Զասուլիչը արդէն Ֆինխուանչէն քաղաքումն էր, այնպէս որ $1^1/_2$ օրում ռուսաց զօրքերը արագ ընթացքով անցել էին 50 վերստից աւելի. բայց և մի և նոյն օրը եապոնական հեծելազօրքը, գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ասելով, երևացել է Ֆինխուանչէնից դէպի հարաւ-արևելք Եալուի մեծ ճանապարհի վրա: Այդպիսով Կուրօկի գեներալի առաջապահ զօրքը Եալուի պատերազմից երկու օր յետոյ հասել է ըստ երևոյթին Գաօլիմին (տես քարտէզ) ձորին, որ գտնվում է Ֆինխուանչէնից 12 վերստ հեռու և յայտնի է «Կօրէայի Դռներ» անունով:

Գեներալ Կուրօկիի ապրիլի 18-ին ձեռք բերած առաւելութիւնները աւելի բարոյական բնաւորութիւն ունեն, քան նիւթական: Ապրիլի 18-ին, եապոնացիների զօրքը տուեց մի պատերազմական հարցաքննութիւն, որ տուել էր նրանց նաւատորմը դեռ յունվարի 27-ին: Կուրօկիի ռազմագիտական օգուտը միայն այն է, որ նա արագ կերպով գրաւեց Եալուից դէպի արևմուտք գտնվող տեղերը մինչև առաջին լեռնաշղթան և դրանով հնարաւորութիւն ստացաւ անարգել կերպով տարածվել այն լեռների սարոտներում, որոնք դժուարացնում են մուտքը դէպի Մանջուրիայի խորքերը: Բայց առաջին լեռնաշղթաներից 40—50 վերստ անցած, գալիս են նոր լեռնաշղթաներ, որոնք բաժանում են Եալուի աւազանի ջրերը Լաօհէի աւազանի ջրերից: Այդ լեռնաշղթաների գիծը, որ գտնվում է մանջուրական երկաթուղուց 15—20 վերստի վրա, առատ է շատ ամուր պաշտպանողական դիրքերով և կազմում է ռուսաց յետ նահանջման բնական ծայրագոյն սահմանը պատերազմի առաջին շրջանում: Ահա այստեղ եապոնացիները կը հանդիպեն ուժեղ դիմադրութեան:

Ինչպէս այժմ երևաց՝ Կուրօկիի ծրագիրը կայացած է եղել նրանում, որ կեղծ զօրաշարժներով Եալուի թէ ներքին (Տատունգօի մօտ) և թէ միջին հոսանքներում ստիպէր ռուսներին ցրվել իրանց զօրքի առանց այն էլ թոյլ ուժերը մեծ տարածութեան վրա և յետոյ պատռել ռուսաց պաշտպանողական գծի ռազմագիտական կենտրոնը Կիւլենչէնի մօտ: Տատունգօի կողմերը ուղարկված էր գեներալ Միշչենկօ, և դէպի միջին հոսանքի շրջանն էլ ուղարկված են եղել մի քանի ուժեր: Արդարև, Եալուի միջին հոսանքում Զխանսիօնի և Պէեկտօնի մօտ (տես քարտէզ), եթէ հաւատանք անգլիական աղբիւրներին, մարտի վերջերից գտնվում են եղել բաւական մեծ վաշտեր: Եւ ուրեմն գեներալ Կուրօկի հարկը պահանջած ժամանակ կարող էր զօրք իջեցնել Եալուի գետաբերանից դէպի արևմուտք մանջուրական ծովափում, իսկ իր զօրքով անցնել Եալուն նրա միջին հոսանքում: Այդ պատճառով, «Рус. Вѣд.»-ի ասելով՝ գեներալ Զասուլիչի գործ դրած միջոցները, այն է պաշտպանել իր զօրքի թևերը յանկարծական յարձակումներից, եղել են հիմնաւոր: Ընդամենը սակայն գեներալ Զասուլիչը կուի օրը ունեցել է հինգ գունդ և հինգ բատարէա, որոնցից մէկ գունդ և երկու բատարէա անմիջական մասնակցութիւն չեն ունեցել պատերազմում: Եւ այդպիսով նրա 13,000 հոգուց զօրքի վրա է հասել Կուրօկիի զօրքից 45,000 հոգի: Եւ հետևանքը չէր կարող ուրիշ լինել քան եղաւ իրապէս:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ՍՊԻՏԱԿ» ԳԻՐՔԸ

«Temps» լրագրում տպված են քաղուածքներ եապոնական «Սպիտակ» գրքից, որի մէջ բերված է Ներքին պատերազմին առաջնորդող բանակցութիւնների էութիւնը Ռուսաստանի և Եապոնիայի միջև: «Սպիտակ» գիրքը բաժանված է պաշտօնական մասերի: Այդ դոկումենտների մի մասը արդէն լոյս է տեսել մամուլի մէջ: Մենք «Нов. Время»-ից քաղում ենք այն դոկումենտները, որոնք վերաբերում են բանակցութիւնների վերջին շրջանին: «Սպիտակ» գրքի դոկումենտները պատմական թանգագին նիւթ են կազմում, որոնցից պարզվում է այն անձանց պատասխանատուութիւնը, որոնց ձեռքումն էր այն ժամանակ խաղաղութեան և պատերազմի թելերը: Բերում ենք բոլոր թւերը մեր ստիլով:

Յունվարի 10-ին բարօն Կօմուրա (եապօնական արտաքին գործերի մինիստրը) հեռագրում է պ. Կուրինօին, Պետերբուրգի եապօնական դեսպանին. «Ձեզ հրահանգ է տրվում տեղեկանալ կոմս Լամզդորֆից նրա պատասխանի էութեան և օրվայ մասին, թէ երբ այդ պատասխանը մեզ կը հասնի»:

Յունվարի 11-ին պ. Կուրինօ տեսակցում է կոմս Լամզդորֆի հետ և հեռագրում է, «որ կոմսն ևս տրամադրված չէ հաղորդել մանրամասնութիւնները», բայց «թէ յունվարի 13-ին նա յոյս ունի շուտով ուղարկել պատասխանը»:

Յունվարի 13-ին բարօն Կօմուրա հեռագրում է պ. Կուրինօին. «Ի նկատի ունենալով, որ դրութիւնը չէ հանդուրժում անորոշ ձգձգումներ, դուք աշխատեցէք անյապաղ տեսակցել կոմս Լամզդորֆի հետ և հաղորդել նրան, որ ձեր կառավարութիւնը առաջարկել է ձեզ յայտնել, որ նրա կարծիքով այժմեան դրութեան իւրաքանչիւր նոր ձգձգումը կը մեծացնէ նրա լրջութիւնը»:

Նոյն օրն և եթ պ. Կուրինօ պատասխանում է, թէ նա տեսաւ ռուս մինիստրին: Կոմս Լամզդորֆ նրան ասեց. «Զինուորական և ծովային մինիստրները, նոյնպէս և այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաները խորհրդակցութեան կը գումարվեն յունվարի 15-ին»:

Մի և նոյն ժամանակ կոմս Լամզդորֆ բողոքեց այն բանի դէմ, որ եապօնական զօրքեր են ուղարկվում Կօրէա:

Յունվարի 15-ին բարօն Կօմուրա հեռագրով հերքում է Կօրէա զօրքեր ուղարկելու տեղեկութիւնը և պահանջում է պ. Կուրինօից՝ աշխատել պատասխան ստանալ կոմս Լամզդորֆից յունվարի 15-ի խորհրդակցութեան հետևանքների մասին և թէ մօտաւորապէս ո՞ր օրը կարելի է պատասխան ստանալ:

Ռուս մինիստրների խորհրդակցութիւնից յետոյ պ. Կուրինօ նորից այցելում է կոմս Լամզդորֆին:

«Նա յայտնեց ինձ, հեռագրում է Կուրինօն, որ անկարող է հաղորդել ինձ մինիստրների խորհրդակցութեան հետևանքները: Պէտք է զեկուցում կայանայ այդ հետևանքների մասին և մինչև այդ զեկուցումը ոչինչ դրական բան չէ կարելի որոշել: Ծովային մինիստրութեան զեկուցումը կը կայանայ երկուշաբթի, իսկ արտաքին գործերի և զինուորական մինիստրութիւնների զեկուցումը—երեքշաբթի: Այդ օրը, նա կարծում է, կարելի կը լինի պատասխան ուղարկել ծովապետ Ալէքսէևին: Ես մատնացոյց արեցի վճռի շտապեցնելու անհրաժեշտութեան վրա և այն վտանգի վրա, որ կապված է իւրաքանչիւր ձգձգման հետ: Նա ինձ պատասխանեց, որ ինքը շատ լաւ գիտէ գործերի ներկայ դրութիւնը, բայց որ զեկուցումների օրերը որոշված են և անհնար է նրանց փոխել: Նա կրկնեց, որ բոլոր հնարաւոր միջոցները գործ կը դնէ պատասխան ուղարկելու համար երեքշաբթի, յունվարի 20-ին»:

Յունվարի 17-ին բարօն Կօմուրա հեռագրում է պ. Կուրինօին, պահանջելով հարցնել կոմս Լամզդորֆին, թէ արդեօք յունվարի 20-ը ճի՞շդ թիւ է:

Կոմս Լամզդորֆ պատասխանում է յունվարի 19-ին, որ «նա ոչինչ չէ կարող խոստանալ, որովհետև այժմ անհրաժեշտ է խորհրդակցել ծովապետ Ալէքսէևի հետ և համաձայնեցնել նրա կարծիքը մինիստրների կարծիքների հետ»:

Դա վերջին պատասխանն էր, որ կոմս Լամզդորֆ առիթ ունեցաւ տալու:

Յունվարի 23-ին բարօն Կօմուրա, ոչինչ տեղեկութիւններ չը ստանալով յունվարի 19-ից, ուղարկում է յայտնի յայտագիրը դիպլոմատիկական յարաբերութիւնները խզելու մասին: Այդ յայտագրին կցված էր հետևեալ դոկումենտը. «Տօկիօ, 1904 թւի յունվարի 23-ին, 2 ժամ 15 րօպէ կէսօրից յետոյ: Դուք կը ներկայացնէք կոմս Լամզդորֆին հետևեալ յայտագիրը միաժամանակ այն յայտագրի հետ, որի մասին ես հաղորդել եմ նախընթաց հեռագրում. «Ներքոյ ստորագրեալ արտակարգ դեսպան և լիազօր մինիստր եապօնական կայսրի պատիւ ունի, համաձայն այն հրահանգների, որ նա ստացել է իր կառավարութիւնից, յայտնել ի գիտութիւն Նորին Մեծութիւն՝ Ռուսաստանի Կայսրի արտաքին գործերի մինիստրին, որ եապօնական կայսերական կառավարութիւնը, անհետևանք գործադրելով բոլոր հաշտական միջոցները իր յարաբերութիւնների մէջ ռուսաց կառավարութեան հետ ապագայ բարդութիւնների բոլոր առիթները ոչնչացնելու նպատակով և գտնելով, որ իր արդարացի առաջադրութիւնները և չափաւոր ու ոչ եսական առաջարկութիւնները Հեռաւոր Արևելքում երկար և հաստատ խաղաղութիւն պահպանելու համար չընդունվեցին այն յարգանքով, որին նրանք արժանի էին, վճռեց ընդհատել ռուսաց կառավարութեան հետ դիպլոմատիկական բոլոր յարաբերութիւնները, որոնք, վերոյիշեալ պատճառների հիման վրա կորցրին որ և է նշանակութիւն»:

Համաձայն իր կառավարութեան հրահանգների՝ ներքոյ ստորագրեալը նոյնպէս պատիւ ունի յայտնելու կոմս Լամզդորֆին, որ նա ի նկատի ունի հեռանալ Պետերբուրգից միսիայի կազմի հետ միասին»:

Այն ժամանակ, երբ Կուրինօի անունով ստացվում էին այդ յայտագրերը, նա իր հերթում հաշիւ էր տալիս այն վերջին այցելութեան մասին, որ նա նախընթաց օրը երեկոյեան 8 ժամին արեց կոմս Լամզդորֆին: Վերջինս յայտնեց նրան, որ Ռուսաստանի «պատասխանը» ուղարկված է ծովապետ Ալէքսէևին նրա համար, որ նա յանձնէ այդ բարօն Ռօզէնին»:

Նա աւելացրեց, հեռագրում է պ. Կուրինօ, որ կարելի է ծովապետ Ալէքսէև կը մտցնի պատասխանի մէջ մի քանի փոփոխութիւններ, թելադրված տեղական պայմաններով, բայց որ ըստ ամենայն հաւանականութեան այդպիսի փոփոխութիւններ տեղի չեն ունենայ: Ապա նա ինձ բացատրեց, որպէս իր անձնական կարծիք, որ Ռուսաստանը ցանկանում է պահպանել Կօրէայի անկախութեան և ամբողջութեան սկզբունքը և ի հարկէ ազատ անցք կօրէական ջրանցքներով: Թէպէտ և Ռուսաստանը ցանկանում է ամեն տեսակ զիջումներ անել, սակայն նա չէ կարող թոյլ տալ, որ Կօրէան գործադրվի ռազմագիտական նպատակներով Ռուսաստանի դէմ: Եապօնիայի հետ բարի յարաբերութիւններ ամրացնելու համար նա օգտակար է համարում երկուսի համաձայնութեամբ սահմանել մի շերտ (բուֆէր) այն հողերի միջև, որոնք ենթարկված են երկու երկիրների անմիջական ազդեցութեանը Հեռաւոր Արևելքում: Դա իմ անձնական կարծիքն է, ասեց նա, և ես ձեզ չեմ կարող ասել թէ «նա արդեօք կը լինի ռուսական պատասխանի էութիւնը»:

Հետևեալ օրը, այսինքն՝ յունվարի 24-ին, պ. Կուրօկի ներկայացրեց յայտագիր խզման մասին, իսկ յունվարի 28-ին ճանապարհ ընկաւ Պետերբուրգից: (Н. Вр.):

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Չը նայելով որ ժողովը երկրորդ անգամ էր նշանակված, չը նայելով որ լրագիրներում վաղօրօք մի քանի անգամ յայտարարութիւններ էին տպված, չը նայելով որ նիստը նշանակված էր Գուլիի դահլիճում, այնուամենայնիւ Թիֆլիսի հայոց Բարեգործական ընկերութեան 106 անդամներից հազիւ 20 հոգի եկել էին ապրիլի 25-ին նշանակված ժողովին, որ և կայացաւ պ. Յ. Սպենդիարեանի նախագահութեամբ։

Ընդհանուր ժողովը լսեց վարչութեան ներկայացրած հաշիւը 1903 թւի համար, վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցագիրը և վարչութեան առաջ բացատրութիւնները, ինչպէս և հանդուցեալ Յ. Թուրաջեանցի կտակված գումարների և նրա անունով բացված որբանոցի հաշիւները, համաձայն որոնց և ապա քննեց ու գործեց նախահաշիւը 1904 թւի համար։ Հաշուից երևում է, որ գումարը ընդամենը 4036 րուբլի էր։ Այդ 4036 րուբլի գումարից խնայված է բարեգործական նպատակների համար յատկացված է 2696 րուբլի 72 կ., ծախսը—1339 ր. 48 կ. յատկացված է ընկերութեան անելիքների և դիւանական ծախսերին։ Ընդհանուր ժողովում, ինչպէս և վարչութեան տեղեկագրում, [illegible] 2696 ր. գումարը թողնել մի կէտ որպէս հիմնադրամ [illegible] հաշիւը և վարչութեան [illegible]։

Դրանից յետոյ նա անցաւ պ. Թուրաջեանցի կտակի խնդրի քննութեան։ Հանդուցեալ Թուրաջեանցը իր կտակի մէջ կարգադրել է, որ Արաս-Արազի հրապարակում գտնվող իր տունը 7 տարի ժամանակով թողնվի իր կնոջ ձեռքում, իսկ 7 տարուց յետոյ դառնայ սեփականութիւն Բարեգործական ընկերութեան. Արդ, առաջիկայ մայիսին լրանում է եօթնամեայ ժամանակամիջոցը և այդ պէտք է որոշել [illegible] 7000 րուբլի, [illegible] 81,965 րուբլու [illegible] և 90,860 րուբլի փող, ուրեմն 172,825 րուբլու գոյք, ժողովը որոշեց յանձնել վարչութեան յատկացնել այդ Թուրաջեանցի անունով ընկերութեան, սատանայ նրանից թէթև վարձագին։

Երբ այսուհետև ժողովն անցաւ ընտրութիւններին, կատարվեց գաղտնի քուէարկութեամբ [illegible] Վարչութեան անդամի պաշտօնը [illegible] ցանկացողներ յայտնեցին քուէարկվել—պ.պ. Յ. Սպենդիարեան և բժ. Քաթանեան՝ վարչութեան անդամի պաշտօնի և պ.պ. Ս. Ծուրինեան, Հ. Առաքելեան, Կ. Կրասիլնիկեան և Ա. Մէլիք-Այվազեան՝ փոխանդամների պաշտօնի համար, որոնք և ընտրվեցին միաձայն։ Միաձայն վերընտրվեցին և նախկին վերստուգող յանձնաժողովի անդամները—պ.պ. Շահիկեան, Կայալեան և Մնացականեան։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Chants populaires arméniens, traduction fr. avec une introduction, par Archag Tchobanian, préface de Paul Adam. Հայ ժողովրդական Երգեր, Արշակ Չօպանեանի թարգմանութեամբ և մի նախաբանով. Պօլ Ադանի յառաջաբանով։

Պ. Ա. Չօպանեան՝ մեծ ծառայութիւն է մատուցել իր ցեղին, թարգմանելով և Եւրոպայի հիացման յանձնելով ռուսահայ և թիւրքահայ, մի խօսքով ամբողջ ազգի մէջ գոյութիւն ունեցող ժողովրդական երգերը։ Գիրքը բաժանված է տասն և մէկ մասերի կամ գլուխների։ Առաջինում զետեղված են սիրոյ երգեր՝ 42 հատ։ Երկրորդում՝ Պարի եւ տօնական երգեր՝ 13 հատ։ Երրորդում՝ Ամուսնութեան երգեր՝ 14 հատ։ Չորրորդում՝ Օրօրներն ու մանկական երգեր 12 հատ։ Հինգերորդում՝ Երգիծական ու ծաղրական երգեր՝ 4 հատ։ Վեցերորդում՝ Մեռելական երգեր, ողբերգներ՝ 27 հատ։ Եօթերորդում՝ Աղօթքներն ու կրօնական ներբողներ՝ 27 հատ։ Ութերորդում՝ Պատմական երգերն ու հէքիաթներ՝ 6 հատ։ Իններորդում՝ Պանդուխտի երգեր՝ 22 հատ։ Տասներորդում՝ Ազգային երգեր՝ 18 հատ։ Տասն և մէկերորդում՝ Զանազան երգեր՝ 28 հատ։

Պէտք է նկատել, որ բոլորն էլ ժողովրդական են, այսինքն այն տեսակ երգեր, որոնց ժողովուրդն է ստեղծել կամ գոնէ նրանց հեղինակները անյայտ են։ Այդ երգերի մէջ կան այնպիսիներ, որոնք իրանց յղացումով ու ձևով հրաշալիքներ են։ Բայց հատորը իր ամբողջութեան մէջ այնքան բնորոշ է ու այնքան պատուաբեր, որ հայ ժողովուրդը կարող է արձակ համարձակ դուրս գալ հրապարակ և ասել. «առ՛ս իմ հոգու երեսներից մէկը, գտեցէք ինձ սրանով»։

Ու, եթէ ոչ ամբողջ Եւրոպան, գոնէ նրա լաւագոյն հատուածներից մէկը՝ Ֆրանսիան գտաւ։ «Les Chants populaires»-ը, մեծ խանդավառութեամբ ողջունվեց Ֆրանսիայի գրական, քաղաքական շրջանակներից։ Պ. Չօպանեան այդ գրքի առիթով բազմաթիւ շնորհաւորական նամակներ ստացաւ, սկսած հանրապետութեան նախագահ Լուբէի որդուց մինչև նուազ յայտնի քաղաքական գործիչները։ Ու իբրև պսակում այդ խանդավառ ընդունելութեան, ֆրանսիական թերթերը հաղորդում են, թէ «Chants Populairs»—գործը արժանացել է ֆրանսիական Ակադեմիայի Langlois մրցանակին, որը յարգանքի ու հիացումի մի պաշտօնական ցոյց է դէպի հայ ժողովրդի հանճարը։ Երբ այդ գործը թարգմանվի եւրոպական ուրիշ լեզուներով էլ, ապահովաբար նա պիտի գտնէ մի և նոյն ընդունելութիւնը ամեն տեղ։

Եւ այդ գիրքը հետաքրքիր է ոչ միայն օտարին, այլ և մեզ՝ հայերիս համար։ Մենք նրա մէջ պիտի գտնենք այնպիսի գոհարներ, որոնց մասին գուցէ չէինք էլ կասկածում, որովհետև մեր ժողովրդական երգերը, բանաստեղծութիւնները մի հատորում ամփոփված չեն։ Պ. Չօպանեան դիմել է այլ և այլ աղբիւրների և ընտրել լաւագոյնները։ Դրա համար էլ արժէ, որ նա գտնվի ամեն հայի գրադարանում, որի թանգագին զարդերից մէկը պիտի կազմէ անկասկած։ Մենք խորհուրդ կը տայինք մանաւանդ մեր բանաստեղծներին նրան բարձի գիրք դարձնել, և նրա մէջ փնտռել իրանց ներշնչումի ակը, որ ամենամաքուրներից և ամենախորերից մէկն է։

Եթէ տեղը մեզ չը պակասէր, մենք առաջ կը բերէինք մի քանի հատուածներ, ցոյց տալու համար թէ որքա՜ն մեծ գանձեր կան այդ գրքի մէջ պահված...

Պ. Պօլ Ադան՝ Ֆրանսիայի ամենազօրեղ մտքերից ու ամենատաղանդաւոր վիպասաններից մէկը, մի չափազանց հետաքրքիր առաջաբանով բնորոշում է հայ ժողովրդական երգերը։ Իսկ պ. Չօպանեանի մի ընդարձակ, գեղեցիկ նախաբանը, որ ներկայացնում է հայ ժողովրդի թէ Թիւրքիայում, թէ Ռուսաստանում և թէ Պարսկաստանում կատարած կուլտուրական գործի համայնապատկերը, հայ ցեղի անցեալ ու ներկայ արժանաւորութիւնները—աւելացնում է գրքի հրապոյրը։

Պ. Չօպանեան ամեն կերպով արժանի է շնորհակալութեան և քաջալերութեան։ Նա խոստանում է «Bibliothèque armenienne» ընդհանուր վերնագրի տակ ներկայացնել Եւրոպային հայ մտքի այլ և այլ արտադրութիւնները, թէ հին և թէ նոր, ժամանակակից գրողների յատկանշան էջերը։ Դա մի աշխատութիւն է, որը կարող է պատիւ բերել թէ իրան և թէ իր ցեղին։

Տ. Զաւէն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, ապրիլի 26-ին

«Մշակի» № 84-ի մէջ տպված իմ «Ազգագրական կաւրիօզներ» յօդուածի մէջ մտել է մի սխալ—բաց են թողնված մի քանի տողեր, որոնք կիսատ են թողնում իմ մի միտքը։ Պարտք եմ համարում ուղղել այդ սխալը։

Երրորդ սիւնակի երկրորդ պարբերութիւնը վերջանում է այս խօսքերով. «Այժմ, երբ Խորենացու պատմութիւնը այնքան կասկածների է ենթարկված ամենքը լաւ են համարում գործ ածել Մաշտոց անունը»։ Անտ այստեղ պէտք է աւելացնել հետևեալ կտորը. «Պ. Լալայեանին անշուշտ լաւ յայտնի է այս իրողութիւնը, բայց նա դիմել է միայն Խորենացուն երևի այն պատճառով, որ Մարմանիսը դեռ էլի մի կերպ կարելի է Մեսրոպ անուան նմանեցնել, մինչդեռ Մաշտոց անուան նմանեցնելու ոչ մի հնարաւորութիւն չը կայ»։

Լ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լրագիրները հաղորդում են, որ Կազանի համալսարանի պրոֆէսօրների յատուկ յանձնաժողովը յայտարարում է, որ շուտով կը բացվեն Կազանում կանանց բարձրագոյն կուրսեր պատմա-լեզուաբանական և ֆիզիքօ-մաթեմատիկական բաժիններով։

--

Պօստ-հեռագրական վարչութիւնը կարգադրել է այլ ևս հեռագիր չընդունել Պորտ-Արտուր ուղարկելու համար։

—

Զանգեզուրի Հանդ գիւղի պարսկահպատակ բնակիչները, որ արդէն մի քանի տասնեակ տարի է թողել են իրանց հայրենիքը և բնակվում են այդ գիւղում, խնդիր են տուել Գանձակի նահանգապետին, որ միջնորդէ Կովկասի գլխաւոր իշխանութեան առաջ ճանաչելու իրանց իբր ռուսահպատակներ։ Նահանգապետը յարգել է նրանց խնդիրը և միջնորդութիւն է յարուցել, որ նրանց ընդունեն ռուսահպատակ՝ տալով անհրաժեշտ հողաբաժիններ։

—

Կիրակի, ապրիլի 25-ին, Հաւլաբարի Արաքսեանի թատրոնում առաւօտեան կայացաւ մի դիվերտիսմէնտ։ Ներկայացրին վրացերէն «Սիբիրական» դրաման, որ բաւական սահուն անցաւ։ Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցան երգեր պ. Մայիլեանի ղեկավարութեամբ և դաշնակցութեամբ։ Երգեցին քառաձայն ժողովրդական երգեր, որոնք ընդհանրապէս գոհացուցիչ էին, բացի «Մայր Արաքսի»-ից, որ անաջող կատարվեց։ Պ. Փիրումեան հմտութեամբ մի քանի կուպլէտներ արտասանեց և արժանացաւ ծափահարութիւնների։ Երեկոյեան, նոյն օրը, հայ դերասանական խմբի անդամները խաղացին «Զարգացաշ քայլ» դրաման և ընտանեկան փոթորիկ վօդեվիլը։

—

«Бирж. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ ապրիլի 18-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ի մօտերը կառուցվող «Օրեօլ» զրահակիրը Լօզմանեան կղզու մօտ թաղվեց ջրի մէջ։ Չը նայելով անյապաղ ձեռնարկված միջոցներին, չը նայելով որ նրա մօտ հաւաքվել էր քարշող նաւերի մի ամբողջ էսկադրա՝ 20 հատից աւելի, չաջողվեց զրահակիրը հանել ջրից։ Զրահակրին օգնութեան է գնացել «Երմակ» սառոյց կոտրող նաւը։

—

Բագուի նաւթարդիւնաբերող և Թիֆլիսում բնակվող պ. Գասպար Տէր-Մարգարեանը յայտարարութիւն է տուել Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը և խնդրել, որ Նաւթլուղի նաւթահորերն իրան տան կապալով։

—

«Кав.»-ին հեռագրում են Գանձակից, որ ապրիլի 24-ին երկաթուղու Տաուզ կայարանի մօտ ձերբակալել են Ջէյնալ-Աբդին-Սալահօղլի յայտնի թուրք աւազակին։ Դա մէկն էր այն 6 աւազակներից, որոնք փախել էին Ղազախի բանտից և որոնցից 4-ը ձերբակալվել էին, ինչպէս արդէն հաղորդված էր «Մշակ»-ում։

—

Մ. Գօրկին մօտ օրերս Պետերբուրգում Մոսկվայի գեղարուեստական թատրոնի դերասանական խմբին կարդաց իր մի նոր պիէսան, որը կազմելու է այդ թատրոնի հետևեալ սեզօնի գլխաւոր ույժը։ Պիէսը շատ մեծ տպաւորութիւն արեց։ Գրուածքի համար դեռ ևս յարմար անուն չէ գտնված, բայց հաւանօրէն կը կնքեն նրան «Ամարանոցի հիւրեր» անունով։

—

Ֆինլանդիայում, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, նկատվել են արտասահմանում շինված բազմաթիւ կեղծ թղթադրամներ։

—

Ռուսական Ս. սինօդը հարցում արեց թեմերին այն քահանաների մասին, որոնք կը ցանկային գնալ պատերազմի դաշտը։ Իւրաքանչիւր թեմից կուղարկվեն մէկ կամ երկու քահանաներ։ Ուղարկված քահանան ամսական կը ստանայ 200 ր. բացի իր թեմում ծառայութիւնից ստանալիքը։ Իսկ ճանապարհի պատրաստութեան համար ամեն մէկը կը ստանայ 300 րուբլի։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Հանգուցեալ Աբգար Յովհաննիսեանի անակնկալ մահը, այն էլ մեր քաղաքում, բնականաբար, առաջ բերեց ընդհանուր ցաւակցութիւն այստեղի հայ հասարակութեան մէջ, որի պատճառով և անմիջապէս ընդհանուր ժողով գումարվեց՝ պսակ և յատուկ պատգամաւորութիւն ուղարկելու Թիֆլիս։ Պատգամաւոր ընտրվեց տեղիս երէցփոխ Քրիստափոր Դանիէլեանցը, իսկ պսակն էլ որոշվեց, որ արծաթէ լինի։ Բացի այդ, այսօր տեղիս ս. Փրկիչ եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալի յիշատակին, որի ժամանակ եկեղեցին լիքն էր երկու սեռի հասարակութեամբ։ Ներկայ էին նաև տեղիս աչքի ընկնող հայ ֆիրմաների, հայ առևտրական հիմնարկութիւնների և տեղական մամուլի ներկայացուցիչները։—Նախ քան հոգեհանգիստ կատարելը, պատարագիչ քահանայ հայր Մալխասեանցը քարոզ խօսեց՝ թւելով հանգուցեալի գործունէութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ապրիլի 18-ի կռուի մանրամասնութիւնները։ Ապրիլի 18-ին տեղի ունեցած ճակատամարտի և ռուսական զօրքի նահանջման ու ճապօնացիների տարած յաղթութեան մանրամասնութիւնները լաւ հասկանալու համար, պէտք է իմանալ, որ ռուսական զօրքի ընդհանուր հրամանատար գեներալ Կուրօպատկինը, երբ ճանապարհ էր ընկնում պատերազմի բեմը, յայտնեց, թէ չը պէտք է յոյս դնել մօտաւոր յաղթութեան վրա, այլ պէտք է ունենալ համբերութիւն։ Գեներալ Կուրօպատկինը, որին քաջ յայտնի է մեր պատերազմական ույժերի վիճակը Հեռաւոր-Արևելքում, գիտէր, որ վճռական գործողութիւնները ռուսաց զօրքի կողմից կարող են տեղի ունենալ այն րոպէից, երբ կը կատարվի հարկաւոր ույժերի կենտրօնացումը։ Այդ պատճառով ընդհանուր հրամանատարը պէտք է խոյս տայ վճռական ճակատամարտերից մինչև որ նա այնքան զօրք չունենայ, որ կարողանայ հաստատ յոյս դնել յաղթութեան վրա։ Մինչ այդ ռուսական զօրքը պէտք է աշխատէ միայն կասեցնել ճապօնական զօրքի շարժումը, զանազան արգելքներ յարուցանէ նրա դէմ, խոյս տալով վճռական կռուից, մինչև բոլորովին պատրաստ լինելը։ (Кур.)

—Գերմանական ամբողջ մամուլը, շատ քիչ բացառութեամբ, լուրջ քննադատութեան ենթարկելով Եալու գետի վրա տեղի ունեցած դէպքերը, առանց չարախնդացութեան նկատում է, որ միայն մի բան աննպաստ է ռուսների համար, այն է թնդանօթների կորուստը։ Ջեռնհաւ զինուորական շրջանների կարծիքով, պէտք էր որ և է ձևով թոյլ չը տալ թնդանօթների գրաւումը։ Ինչ վերաբերում է ճապօնացիների Եալու գետի անցնելու իրողութեան, դրա առաջն առնել անհնարին էր, նրանց թւի գերազանցութեան պատճառով։ Մամուլը արժանաւոր յարգանքն է տալիս ճապօնացիների տակտիկային, բայց համարում է, որ կռուի ելքը Եալուի մօտ ոչ ոքի համար անակնկալ չէր։ «Kreutzzeitung» թերթը նկատում է, որ Եալուի ճակատամարտը արիւնահեղ էր, բայց ոչ մի դէպքում՝ վճռող չէր։ Ռուսները այժմ քայլ առ քայլ պաշտպանում են լեռնային անցքը, բայց իրանց գլխաւոր ույժերը կենտրօնացնում են Մուկդէնի մօտ և, հաւանօրէն, այդ ծրագիրը աւելի շուտ կիրագործեն, քան ճապօնացիները կը սկսեն ցամաքային գործողութիւնները Պորտ-Արտուրի դէմ։ «Kölnicshe Zeitung» գրում է, որ ռուսները կարող են նրանով պարծենալ, որ իրանց զօրքը արիաբար կռւեց երկու անգամ աւելի զօրեղ թշնամու հետ։ Բայց պատերազմը մենամարտութիւն չէ, որի համար կանոններ են սահմանված, ուստի նայելով գործերի ընդհանուր դրութեան պատերազմական գործողութիւնների բեմի վրա, աւելի խոհեմ կը լինի առհասարակ կռւի մէջ չը մտնել աւելի զօրեղ թշնամու հետ, մանաւանդ որ յաղթութիւնը այժմ բարձրացրել է ճապօնացիների ոգին։ Ամենից շատ անհաճելին ռուսների համար—թնդանօթների կորուստն է, բայց միւս կողմից, ամենքը հաստատում են այն իրողութիւնը, որ լաւ հեծելազօրքի բացակայութիւնը ճապօնացիների մօտ արգելեց նրանց օգուտ քաղել իրանց աջողութիւնից։ Ռուսների նահանջումը ամենքը սպասում էին և եթէ այդ նահանջման պատրաստութիւնները կատարվէին հարկաւոր հեռատեսութեամբ, չէր լինի անաջողութիւն։ Լինում են դէպքեր, երբ պատերազմական արուեստի կանոններով կարելի է զոհել արտիլերիան նրա համար, որ

կարելի լինի նահանջել կատարեալ կարգով. «Frankfurter Zeitung»-ը վախենում է, որ չը լինի թէ եապոնացիների յաղթութեան ուռեցրած լուրերը անագին տպաւորութիւն գործեն Չինաստանի վրայ և Երկնային կայսրութիւնը խախտէ իր չէզոքութիւնը։ (T. A.)

—Արդէն գլխաւոր յարձակումից շատ օրեր առաջ, եապոնացիները փորձեցին անցնել գետը փոքր խմբերով զանազան տեղերից, սկսած գետաբերանից և Ի-Չժուից դէպի վերև, կամ գոնէ այնպէս էին ցոյց տալիս, թէ փորձում են անցնել։ «Lokalanzeiger» թերթը կարծում է, որ ռուսները այդ պատճառով սխալված էին ցրվել ուշադրութիւնը, ուստի և ոչ մի պահեստ չունէին վճռական կէտում, եապոնացիների յարձակումը վանելու համար։ Ռուսաց համեմատաբար թոյլ ույժերին, ըստ երևոյթին, հակադրված էր եապոնական ամբողջ առաջին զօրքը։ Ռուսները, Կիւլինչէնի կռուի ժամանակ ենթարկվելով թևից յարձակվելու վտանգին, կարող էին նահանջել և ազատվել իրանց շրջապատող թշնամու գերազանց ույժերից, միայն զոհելով իրանց արտիլերիայի մի մասը։ Նրանք կորցրին 28 թնդանօթ և 8 գնդացիրներ։ (Рус. Вѣд.)

—«Central News» թերթին գրում են Սօֆիայից, որ Եալուից աջող անցնումը ռուսաց արտիլերիայի կրակի տակ վերագրվում է այստեղ եապոնական արտիլերիայի փայլուն գործողութեան։ Տիւրենչանի մօտ բարձրութիւնների գրաւումը բոլորովին համաձայնեցրված էր տակտիկայի խիստ կանոնների հետ։ Ինչ վերաբերում է Տիւրինչէնի գրաւման, նա հետևանք էր եապոնական արտիլերիայի գործողութեան և տեղագրութեան հետ ունեցած ծանօթութեան, որ եապոնացիները ստացել են դեռ չինական պատերազմի ժամանակից։ Ռուսաց արտիլէրիայի թնդանօթները, անկասկած, գերազանց որակութեան են, բայց նրանք շատ թեթև դուրս եկան եապոնական թնդանօթների համեմատութեամբ։ Տիւրենչանի յարձակման ժամանակ եապոնական կայսերական գվարդիան կազմում էր յարձակումն գործող մասի կենտրոնը։ Նա քաջութիւն ցոյց տուեց, գտնվելով ամբողջ ժամանակ արտիլերիայի սաստիկ կրակի տակ։ Գվարդիայի կրած կորուստները աւելի շատ են, քան միւս մասերի կրած կորուստները։ (T. A.)

—Լօնդօնի լրագիրները նկատում են, որ եապոնացիները գործում են բոլորովին 1894 թւի պատերազմի ծրագրով, այն տարբերութեամբ, որ այն ժամանակ Եալու գետից անցնելը կատարվեց առանց կորուստի, իսկ այժմ 50,000 եապոնացիներ մի քանի օր դիմադրութեան հանդիպեցին 30,000 ռուսների կողմից, որոնք սաստիկ կորուստ հասցրին նրանց։ Երկրորդ՝ եապոնական զօրքը ափ է իջել Դագուշանում և շարժվում է դէպի Ֆին-Խուան-Չէն, որ երեք օր ճանապարհով աւելի հեռու է Դագուշանից, քան Եալուից։ Դիլլօնը գրում է, որ եապոնացիների գործողութիւնները յետաձգվեցին անձրևների և վատ եղանակի պատճառով, այնպէս որ յարձակումը տեղի ունեցաւ վեց շաբաթ աւելի ուշ, քան ենթադրվում էր։ Այժմ եապոնացիները չեն կարող հասնել Լեաօյանին, յունիս ամսից առաջ, երբ այդտեղ նրանք կը հանդիպեն [illegible]։ (Нов. Вр.)

—«Ռէյտերի գործակալութեան» հեռագիրը հաղորդում է Սօֆիայից, թէ ռուսաց [illegible] ... 30 օֆիցերներից 20-ը վիրաւորված են, իսկ գնդի բոլոր 300 զինուորներից 100-ը վիրաւորված են։ Եապոնական զօրքի [illegible] 798 սպանված և վիրաւորված կան։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

24 ապրիլի

ԼՈՆԴՈՆ. («Ռէյտ. գործ.»)։ Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ 700 տիբէթցիներ ապրիլի 22-ին յարձակվեցին անգլիացիների վրայ Գիանցէի մօտ և յետ քշվեցին, կորցնելով սպանված և վիրաւոր 250 հոգի։ Անգլիացիները վիրաւորվեցին են 2 հոգի։

Կ. ՊՈԼԻՍ. [illegible] վալին հաղորդում է, որ [illegible] ... դէմ զօրք է ուղարկված։

ՓԱՐԻԶ. [illegible]

[illegible] ... 30,000 փամփուշտ [illegible]

ԿՐՈՆՇՏԱԴՏ. Ապրիլի 22-ին [illegible]

ՄԻՆՍԿ. [illegible] ... Վնասը կէս միլիոն է։

ՍՕՖԻԱ. [illegible]

ՎԻԵՆՆԱ. Տօսկանական մեծ հերցօգուհին որսի ժամանակ ընկաւ, կոտրելով իր սրունքը։

ՀԱԱԳԱ. Թագուհու առողջական դրութիւնը լաւ է դառնում։

ՎԻՏՏԵԲՍԿ. Այսօր նահանգապետի նախագահութեամբ բացվեցին նահանգական խորհրդի նիստերը, որը պէտք է քննէ գիւղացիական օրէնսդրութեան հարցը։

25 ապրիլի

ԻՐԿՈՒՏՍԿ, ապրիլի 24-ին։ Բայկալի վրայով մարդկանց, ապրանքների և պօստի սայլերով փոխադրութիւնը դադարեց։ Ապրիլի 22-ից սկսվել է սառոյց կոտրող նաւով փոխադրութիւնը։

ՍՕՖԻԱ. (Կորրեսպ. Բիւրօ)։ Գերմանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց բուլգար կառավարութեանը, որ համաձայն է Բերլինում բուլգարական դիպլօմատիկական գործակալութիւն հիմնելուն։

ԴԱՇԻՉԱՕ, ապրիլի 22-ին։ (Սեփ. թղթ.)։ Պորտ-Արտուրի մուտքի փակման մասին եղած լուրը զուրկ է հիմքից։

ԲԵՐԼԻՆ. «Daily Chronicle»-ը հաղորդում է, որ Անդունից ստացված լուրերի համեմատ, եապօնացիների կորուստը Եալուն անցնելու ժամանակ 1,000-ից աւելի է հասնում։ Եապօնացիներն Անդունում թողել են բերդապահ զօրք։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինի ամենահպատակ հեռագիրը ապրիլի 24-ից. «Ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձերդ Կայսերական Մեծութեան, որ գեներալ-լէյտենանտ Զասուլիչից ստացված զեկուցումների համաձայն՝ ապրիլի 17 և 18-ի գործերի ժամանակ Տիւրէնչէնի մօտ կորուստները հետևեալ չափով են արտայայտվում. ապրիլի 17-ի գործում քարով վէրք է ստացել գլխին երրորդ հրացանաձիգ դիվիզիայի հրամանատար գեներալ մայոր Կաշտալինսկին, մահացու վէրք է ստացել և մեռել արևելեան սիբիրեան 6-րդ թնդանօթաձիգ բրիգադի 2-րդ բատարէայի հրամանատար Մալլէրը, սպանված են՝ 12-դ հրացանաձիգ գնդի բատալիօնի հրամանատար փոխ-գնդապետ Պախոմովը և 7 զինուոր, վիրաւորված են 6-րդ արևելեան սիբիրեան թնդանօթաձիգ բրիգադի (բատարէայի ?) հրամանատար փոխ-գընդապետ Մէյստէրը, 7 օբէր-օֆիցէրներ և 67 զինուոր։ Ապրիլի 18-ի գործում 9-դ և 10-դ հրացանաձիգ գնդերը և 24-դ գնդի բատալիօնը, որ կազմում էին աջ թևը և ընդհանուր պահեստի մի մասը, միայն աննշան մասնակցութիւն ունէին, այդ պատճառով էլ 9-րդ հրացանաձիգ գունդը և 24-դ գնդի բատալիօնը կորուստ չունեցան. 10-դ հրացանաձիգ գունդը, նահանջի ժամանակ թեարկելով շարժումը, կորցրեց ընդամենը 6 զինուոր։ Ճակատամարտի բոլոր ծանրութիւնն ընկել է 11-րդ և 12-դ հրացանաձիգ գնդերի վրա, նոյնպէս և 22-դի վրա։ Զափազանց կատաղի ճակատամարտի պատճառով, մեր գնդերն ստիպված են եղել անել մի քանի հակա-յարձակումներ սուիններով և սուիններով ճանապարհ բաց անել իրանց շրջապատող թշնամիների միջով, որոնք նրանց շրջապատել էին երեք դիվիզիայով, չը հաշւելով պահեստի մասերը։ Յարձակում կրող մասերը իրանց դէմ ունէին հինգ անգամ աւելի զօրեղ թշնամի, որին օգնում էին շատ մեծ թւով թնդանօթներ։ Այդ ծանր, բայց 11-դ և 12-դ գնդերի համար փառաւոր կռւում մենք կորցրինք. 11-դ գնդում սպանված է գնդի հրամանատար գնդապետ Լեայմինգը, բատալիօնի հրամանատար փոխ-գընդապետ Դոմէտտին, 10 օբէր օֆիցէր և 206 զինուոր, վիրաւորված են՝ բատալիօնի հրամանատար փոխ-գնդապետ Եարլօչկինը, 8 օբէր-օֆիցէր, Շչերբակօվսկի քահանան, կապելմէյստրը և 391 զինուոր. 12-դ հրացանաձիգ գունդը կորցրել է. սպանված է՝ բատալիօնի հրամանատար փոխ-գնդապետ Ուրեսովը, 9 օբէր-օֆիցէր և 266 զինուոր, վիրաւորված են 11 օբէր-օֆիցէր և 390 զինուոր. 22-դ գնդում սպանված են 13 զինուոր, վիրաւորված են 4 օբէր-օֆիցէր և 93 զինուոր, 3-դ թնդանօթաձիգ բրիգադի 3-դ բատարէայում սպանված են՝ բատարէայի հրամանատար փոխ-գնդապետ Մուրավսկին և 24 զինուոր, վիրաւորված են 3 օբէր-օֆիցէր և 62 զինուոր. 6-դ թնդանօթաձիգ բրիգադի 2-դ բատարէայում վիրաւորված է 1 օբէր-օֆիցէր, սպանված են և վիրաւորված 38 զինուոր. Նոյն բրիգադի 3-դ բատարէայում սպանված են 8 զինուոր, վիրաւորված են 1 օբէր-օֆիցէր և 15 զինուոր. 3-դ հրացանաձիգ դիվիզիայի գնդաձիգ վաշտում, որի մէջ կար 80 զինուոր, սպանված են 1 օբէր-օֆիցէր, 16 զինուոր, վիրաւորված են 1 օբէր-օֆիցէր և 38 զինուոր։ Բացի դրանից՝ ապրիլի 18-ի ճակատամարտում մնացին կռւի դաշտում՝ յայտնի չէ—մեռած թէ վիրաւոր—11-դ գնդից փոխ-գնդապետ Ռօյեվսկին, բժիշկ Շվեցովը և 281 զինուոր, 12-դ գնդից՝ 2 օբէր-օֆիցէր և 212 զինուոր. 22-դ գնդից՝ 144 զինուոր, 3-դ բրիգադի 3-դ բատարէայից՝ 1 օբէր-օֆիցէր, 6-դ բրիգադի երկու բատարէաներից՝ 2 օբէր-օֆիցէր և 42 զինուոր։ Ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն՝ ոչ ոք անձնատուր չեղաւ իբր գերի։ Ապրիլի 18-ին շարքից դուրս ընկան 3-դ բրիգադի 3-րդ բատարէայից՝ 72 ձի, 6-դ բրիգադի 2-դ բատարէայից՝ 108 ձի գիրքերում եղած 110 ձիուց, 3-դ բատարէայից՝ 41 ձի։ Ապրիլի 17-ի և 18-ի կորուստներն են ընդհանրապէս. սպանված՝ 6 շտաբ-օֆիցէր, 20 օբէր-օֆիցէր և 564 զինուոր, վիրաւորված՝ 2 շտաբ-օֆիցէր, 36 օբէր-օֆիցէր, մէկ քահանայ, մէկ կապելմէյստր, 1081 զինուոր։ Կռւի դաշտում մնացել են, յայտնի չէ՝ մեռած, թէ վիրաւոր, 1 շտաբ-օֆիցէր, 5 օբէր-օֆիցէր, 1 բժիշկ և 679 զինուոր։ Պակասել են ընդամենը՝ 70 շտաբ և օբէր-օֆիցէր և 2324 զինուոր։ 3-դ հրացանաձիգ դիվիզիայի վաշտերը կազմված են 84 քառաշարքերով։ Պարտք եմ համարում աւելացնել, որ վերևում ցոյց տուած մարդկանց և ձիերի կորուստների ժամանակ բատարէաներում, նոյնպէս և ճանապարհներից դուրս եղած տեղերի դժուարամատչելիութեան պատճառով թնդանօթները և գնդաձիգները հետը տանելն իսկապէս անհնար էր։ 11-դ և 12-դ գնդերի մի քանի վաշտերը, կորցնելով իրանց կազմի կէսից շատ աւելի մասերը շարունակում էին կռւել։ 11 և 12-դ գնդերը, չը նայելով մեծ կորուստներին, նահանջը թեարկելու համար առաջ բերված 3-դ հրացանաձիգ կռւում չը մասնակցող դիվիզիայի պաշտպանութեան տակ կարգի բերվեցին և կարգ ու կանոնով ժամանեցին Ֆին-Խուան-Չէն և ապրիլի լոյս 19-ի գիշերը արդէն մասնակցում էին մեր կարգադրութիւնները պաշտպանելու գործում»։

Գեներալ Ֆլուգի հեռագիրը ապրիլի 24-ից. «Ապրիլի 18-ի կռւում վիրաւորվեց և խեղդվեց Էյխօ գետում գլխաւոր շտաբի կապիտան Կուրակինը, որ պաշտօնով շրջում էր»։

Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինի հեռագիրը ապրիլի 24-ից. «Ապրիլի 24-ին գեներալ Զասուլիչը զեկուցանում է, որ թըշնամու հեծելազօրը և առաջին զօրամասերը ապրիլի 23-ին գրաւեցին Ֆին-Խուան-Չէնը։ Եապօնական երկու վաշտ և երկու էսկադրօն շարժվեցին դէպի Դալնեադեապուզէ։ Մեր հեծելազօրքը շարժվեց դէպի Սէլիւջան։ Խուզարկուները Ֆին-Խուան-Չէնից զեկուցանում են, որ եապօնական երկու դիվիզիաներ ապրիլի 23-ին մօտենում էին Ֆին-Խուան-Չէն Պեամեամից եկող մեծ ճանապարհով, 3-դ դիվիզիան, որ շարժվում էր Էյխօ գետի հովտով, գրաւեց Կուանդեապուզի մօտի դիրքը, առաջ բերելով բատարէաները Ֆին-Խուան-Չէնը ռմբակոծելու համար, սպասելով, որ այնտեղ կը հանդիպեն մեր զօրքերին։ Եապօնացիները շարժվում էին դէպի Ֆին-Խուանչէն դանդաղ և չափազանց զգոյշ կերպով։

ՄՈՒԿԴԷՆ, ապրիլի 25-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին։ (Սեփ. թղթ.)։ Այսօր ցերեկվայ ժամը 3-ի մօտերը ժամանեց ապրիլի 22-ի երեկոյեան Պորտ-Արտուրից մեկնած գնացքը։ Ժամանածների պատմածով՝ ապրիլի 23-ին, առաւօտեան ժամը 10-ի մօտերը եապօնացիները մի քանի անգամ միանուագ հրացան ա[լ]-ձակեցին գնացքի վրա մօտ 1500 քայլի վրայից։ Գնացքի մէջ կային 7 առողջապահական վագօններ հիւանդներով և վիրաւորներով։ Վագօնների վրա ծածանվում էր Կարմիր խաչի դրօշակը։ Հիւանդներից 2 զինուոր վիրաւորվել են։ Վագօնների վրա զանազան տեղերում կան կպած գնդակների հետքեր։

26 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Ներքին գործերի մինիստրը որոշեց, աչքի առաջ ունենալով «Восходъ» լրագրի փաստակար ուղղութիւնը, յայտարարել այդ լրագրին երրորդ նախազգուշացում՝ արգելելով «Восходъ» լրագրի հրատարակութիւնը 6 ամսով։ Ապրիլի 24-ին՝ երեկոյեան ժամը 9-ին Պորտ-Արտուր վերադարձաւ Մեծ Իշխան Կիրիլ Վլադիմիրովիչը։

ԿՕԼՕՄԲՕ (Ռէյտ. գործ.)։ Անգլիական զօրագունդը Տիբէտում յարձակվեց 1500 տիբէտցիների վրա Խիրօսսեան բարձունքից ներքև և 7 ժամեայ կռւից յետոյ փախցրին նրանց։ Անգլիացիները կորցրեց 25 հոգի մեռած և վիրաւոր. տիբէտցիները կորցրին 200 մարդ։

ԿԻՇԻՆԵՎ. Իցկա Վայնշտէյն և Խաի Կիգելման հրէաներին սպանելու համար՝ անցեալ տարվայ Զատկի հակահրէական անկարգութիւնների ժամանակ՝ այսօր դատաստանական պալատը դատապարտեց 24 տարեկան մեշչանին Վօյտիւշենկօին 5 ամեայ տաժանակիր աշխատանքի. անկարգութիւնների, սպանութիւնների և բռնաբարութիւնների մէջ մեղադրվող 6 մեղադրեալները արդարացան։

ՍԷՈՒԼ. (Ռէյտ. գործ.)։ Բացի Լեաօդունի վրա ափ իջնելուց, եապօնացիները ափ դուրս եկան Դագուշանում։

ՇԱՆԳՀԱՅԳՈՒԱՆ. (Ռէյտ. գործ.)։ Ռուսները նահանջում են դէպի Խայչէն, մաքրելով Լեօդունեան թերակղզու արևմտեան մասը։ Հինգշաբթի և շաբաթ եապօնացիները Բիտցզիվօում ափ իջեցրին 7000 մարդ, գրաւեցին Վաֆանդեանը և երկաթուղին քանդեցին մի քանի կիլօմէտր տեղ։ Վերջին գնացքով Նիւ-Չժուան բերվեցին 75 վիրաւորներ. Պորտ-Արտուրի առանձնացումը կատարեալ է։

ՆԻՒ-ՉԺՈՒԱՆ (Ռէյտ. գործ.)։ Այստեղ երկիւղ են կրում, որ եթէ ռուսները քաղաքը թողնեն և եապօնացիներն իսկոյն չը գրաւեն նրան, այն ժամանակ Ինկօուի մօտ գտնվող աւազակները կը սկսեն կողոպտել քաղաքը։ Օտարականները պատրաստ են դիմադրութիւն ցոյց տալու։ Բրիտանական հիւպատոսը պահանջում է ուղարկել մի թնդանօթակիր նաւակ։—Նիւ-Չժուանից դէպի Պորտ-Արտուր տանող երկաթուղու 4 կամուրջ քանդված են։

ՏՕԿԻՕ. (Ռէյտ. գործ.)։ Եապօնացիների Պորտ-Արտուրի մուտքը փակելու վերջին փորձի ժամանակ կրած վնասները հետևեալն են. «Իէդօմարուի» նաւապետը և 6 զինուոր սպանված, 4 զինուոր թեթև վիրաւորված են. 14 օֆիցէր և 74 զինուոր անհետ կորել են, մնացած 8 օֆիցէրները և 36 զինուորները անվնաս են։—Գեներալ Կուրօկիի ամեն մի նոր զեկուցումով մեծանում է ռուսների կորուստների թիւը Եալուի կռւի մէջ։ Եապօնացիները թաղել են մօտ 1,400 ռուս և դաշտային հիւանդանոցներում ունեն 503 վիրաւոր ռուսներ։ Ենթադրում են, որ ռուսների կորուստների ընդհանուր թիւը 2,500-ից անցնում է։ 300 ռուս գերիներ գտնվում են Մացզուեամայի ճանապարհին։ Կուրօկիի հետևակ զօրախումբը գրաւեց Ֆինխուանչէնը։ Նահանջելուց առաջ ռուսները պայթեցրին վառօդի պահեստները և թողին մեծ քանակութեամբ առողջապահական մթերքներ։—Ռուսները թաղեցին շատ սպանվածներ։—Եապօնական բանակի մի զօրաբաժին գրաւեց Պուլանտիէնը, քանդեց երկաթուղին և կտրեց հեռագրական հաղորդակցութիւնը Պորտ-Արտուրի հետ։

ՏՕԿԻՕ. («Ռէյտէրի գործ.»)։ Ժողովրդական ցոյց կատարվեց ի պատիւ եապօնական յաղթութիւնների։ Թափօրին մասնակցում էին տղամարդիկ, կանայք և մանուկներ. տանում էին բազմաթիւ անգլիական և ամերիկական դրօշակներ. աւելի հսկայական հանդէս երբէք տեսնված չէ Եապօնիայում։

ԼՕՆԴՕՆ. Տպված են պատմութիւններ Եալուի վրա եղած պատերազմի մասին, որ հաղորդել են անգլիական թղթակիցները։ «Ստանդարտ» լրագրի թղթակիցը ապրիլի 18-ի պատերազմի մասին ասում է, որ ռուսները գործում էին միայն երկու բատարէաներով. եապօնացիները Կիւլէնչէնեան բատարէայի դէմ ուղղեցին սաստիկ կրակ, գերազանցօրէն արձակելով թնդանօթները։ Բլուրը, որի վրա գտնվում էր ռուսական բատարէաներից մէկը, Կիւլէնչէնից աւելի հարաւ, այնքան աւերված

էր ռումբերով, որ անհնարին էր դառնում պահպանել դիրքը, սակայն ռուսները քաջութեամբ պաշտպանում էին նրան և միայն մէկ ուկէս ժամ տեւող ռմբակոծութիւնից յետոյ բատարէան լռեց և ստիպված էր յետ նահանջել։ Ռուսները պէտք է որ մեծ կորուստներ ունեցած լինեն. այն ճանապարհի վրա, որով նրանք աշխատում էին անցնել, կարկտի պէս թափվում էին ամեն տեսակ ռումբեր, բարձրացնելով փոշու և ծուխի ամպեր։—«Դէյլի Խրոնիկլ» լրագրի թղթակիցը ասում է, որ եապոնական մորտիրների և թնդանօթների կրակը ճշդութեամբ ուղղված էր առանձին յամառութեամբ գործող ռուսական բատարէայի վրա, որ զետեղված էր Կիւլէնչէնից դէպի արեւելք, ուր ռումբերը թափվում էին կարկուտի պէս։ Ամբողջ օրը ռուսները պահպանվում էին դիրքի վրա, մինչև որ չը քանդվեցին հողաթումբերը։

ՄՈՒԿԴԷՆ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Այստեղի զօրքերի ոգևորութիւնը չը պակասեց Եալուի վրա եղած կռւի հետևանքի և Պորտ-Արտուրի առանձնացման պատճառով։ Զինուորները անհամբերութեամբ սպասում են առաջ խաղացող թշնամու հետ կռւի բռնվելու դէպքին։—Եալուի վրա վիրաւորվածները երկաթուղով գընում են Խարբին։—Վերջին գնացքը Պորտ-Արտուրից հասաւ այստեղ։ Վագօնների փայտէ մասերը ծակծկված են եապօնական գնդակներից։

ՏՕԿԻՕ։ («Րէյտ. գործ.»)։ 8 բրանդէրների տարողութիւնը ընդամենը 17,213 տօնն է։ Շոգենաւերը հին էին, ծառայողները բաղկացած էին 159 հոգուց. Նրանցից 36-ը վերադարձան անվնաս, վիրաւորվակծ են 15, սպանված են 90, մնացածները անհետ կորան։—Եապօնական օֆիցէրները գովասանքով են խօսում Կիւլէնչէնի պաշտպանութեան ժամանակ ռուսաց զօրքերի ցոյց տուած քաջութեան մասին։—Եապօնացիները Եալուի վրա բռնել են ռուսական երեք փոքր շոգենաւեր. Նրանցից երկուսի վրա վնասված են կաթսաները։—Երէկ երեկոյեան Տօկիօում տեղի ունեցած ցոյցերի ժամանակ սպանված են 21 և վիրաւորված են 40 հոգի, մեծ մասամբ տղաներ, որոնք ճզմվել են հին պալատի դռների մօտ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԵԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինովսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։ 56—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գր. Տէր-Գրիգորեանց
ընդունում է հիւանդներին—ներքին (մասնաւորապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւններ. 154. Միքայէլեան պրօսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(շ. ե. հ. չ.) 26—105

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը 9—11 ժ. առաւօտը և 5—7 ժ. երեկոյեան։
Վելիամինովսկայա փողոց, տ. Սաֆարովի, № 13. (չ. ու. կ.) 20—50

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին, ամեն օր առաւօտեան 12—2, երեկոյեան 5—6։ Վեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի, Բախչիեվի դեղատան կից։

ԻՄ ԳՈՐԾԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑՆԵԼՈՒ առիթով
ներկայ ապրիլի 22-ից նշանակված է
ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
գործարանականից էլ պակաս գներով իմ կահկարասիների խանութում, ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆ ԱՅԳՈՒ դիմացը, ԳԱՆՁԱՐԱՆԻՆ ԿԻՑ։
Գները նշանակված են, առանց սակարգութեան
Մեծ քանակութեամբ գնողներին խնդրում եմ դիմել անձամբ ինձ։
Յարգանօք—Բ. Գ. Բերիև.
(ա. օ.) 4—8

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Երեքշաբթի, ապրիլի 27-ին
Հայոց դրամատիկական ընկերութեան դերասանական խումբը
տիկ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ մասնակցութեամբ և բարեհաճ մասնակցութեամբ տիկ. Մամուլեանի և պ. Վանշիրի
կը ներկայացնէ
I
առաջին անգամ ինժեներ Կ. Խատիսեանի պիէսը
ՃԱՀՃԻ ՄԷՋ
Դրամատիքական պատկերներ 4 գործող.
II
«ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿ»
Վօդըվիլ 1 արար. հեղինակութիւն Վիկտորովի, Թարգմ. Ա. Յովհաննիսեանի.
Տոմսակները ծախվում են կասսայում։
(կ. ե.) 3—3

Լոյս տեսաւ պատկերազարդ
ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ
Ներկայ տարվայ առաջին (IX) գիրքը
Բովանդակութիւն.
Հին Հայոց իրաւունքը եւ նրա հետազօտելու մեթոդը. Խ. Սամուէլեանի.—Բօրչալուի գաւառ. բանաւոր գրականութիւն. Ե. Լալայեանի—Հայ աշուղներ. Գ. Լևոնեանի.—Մամօ եւ Զինէ քըրդական ժողովրդական վէպ. Նժդեհեանի։—Նախիջեւանի գաւառ ա. մասն՝ Գողթն. Ե. Լալայեանի. — Մատենախօսութիւն՝ Կարա-Մուրզայի։ Պատկերներ լուսատիպ և բնագրում։
Երկու՝ XI և XII՝ գրքերի բաժանորդագինն է 3 ր.։ Մի գիրքն արժէ 2 ր.։
Նախկին գրքերը վաճառվում են խմբագրատանը բաժանորդագրական գնով։
Դիմել՝ Ервanду Лалаянцъ. Тифлисъ, Семинарія Нерсесянъ, կամ Саперная 5. 3—3

Լոյս տեսաւ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ
ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Հատոր առաջին. 1865—1871.
Գինն է 1 ռուբլի.
Առաջին հատորի մէջ զետեղված են այն խոշոր ու մանր յօդուածները, որոնք լոյս են տեսել մինչև «Մշակ» լրագրի հրատարակութիւնը։ Այդ յօդուածները վերաբերում են 1865—1871 թւականների շրջանին և տպված են եղել մասամբ «Մեղու Հայաստանի» լրագրում, իսկ մասամբ «Հայկական Աշխարհ» ամսագրում։
2—10 Դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութը։

Լոյս տեսաւ
Երդուեալ հաւատարմատար
Ս. Ս. ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆՑԻ
«ПРАКТИЧЕСКОЕ РУКОВОДСТВО
для составленія бумагъ по дѣламъ Гражданскаго Судопроизводства въ Закавказскомъ Краѣ».
Գինն է 1 րուբլի։
Վաճառվում է Թիֆլիսում. Կենտրօնական, Խիդէկէլի և Գուտտէնբէրգ գրավաճառանոցներում։ Հեղինակին դիմողները՝ (прис. повѣр. С. С. Меликъ-Адамову. Тифлисъ, Межевая ул., д. № 40), 10 օրինակից աւելի պահանջով ստանում են 10⁰/₀ զեղջ և ճանապարհածախս չեն վճարում։ (ե. հ. շ.) 3—10

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
Ա. Փրիդօնեան եւ Ընկ.
Ապահովացումն երրորդ կարգի խաղարկութեան տոմսերի առ 1-ն մայիսի 1904 ամի վերցնում է ցնոր տնօրէնութեան 2 ռուբ., 2,20 կոպ. ամեն մէկ տոմսի համար։
Ապահովացումն հեռագրով և վերագիր վճարով գրասենեակը չէ ընդունում։
(շ. կ. ե.) 3—3

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ
ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
Աշակերտաց համար
1. Դասատետր կրօնի ա. տարի . — 25
2. » » բ. » . — 20
3. » » գ. » . — 30
4. Հին-ուխտ դ. » . — 35
5. Նոր-ուխտ ե. » . — 40
6. Գործք առաքելոց զ. » . — 40
Ուսուցչաց համար
7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.)— —
8. » » —նոր-ուխտի . 2—50
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ. 1—50
10. » » » Ե. » — 50
Ինձ դիմողները ստանում են 1) 6 տարիների համար 25⁰/₀. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20⁰/₀, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35⁰/₀ զեղջ։
Կարելի է դիմել—1) ինձ (коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
Սահակ քահ. Սահակեանց
75—100

Լոյս տեսաւ
Հ. ՍՈՒՔՍԼԵՍՆԻ
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
երրորդ գիրքը
ՃԱՊՕՆԻԱ
կամ Ծագող արեգակի երկիրը
հեղ. Շրէյդէրի.
Պատկերով և քարտէզով. գինն է 25 կոպէկ։
Դիմել գրավաճառներին, իսկ մեծ քանակութեան համար հրատարակչին։

Լոյս տեսաւ
ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆՑԻ
ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐ
վէպը, երկրորդ տպագր., գինն է 1 ր. 50 կ.
Ճանապարհածախսով 1 ր. 70 կ.
ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ
վէպը, երրորդ տպագր., գինն է 1 ր. 20 կ.
Ճանապարհածախսով 1 ր. 45 կ,
Տպագրվում են՝ Պռօշեանի «Շահէն» և Տ. Եժի «Լուսադէմին».
Դիմել՝ Баку. Книжн. маг. С. Д. Арутюнова. (ա. օ) 1—25

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՄՈՒՐՃ» ԱՄՍԱԳՐԻ 4-րդ №-ը—ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

1. Լռութիւնը (շարունակ.), վէպ Ա. Ահարոնեանի, 2. Կայմ, ոտան. Դերենիկ Դեմիրչեանի, 3. Եւ սէրդ սիրտս, ոտան. Աւ. Իսահակեանի, 4. Վանի նահանգը ներկայումս, Ծերուկի, 5. Քոյր Հեղինէ, պոէմ. Ա. Մխիթարեանի, 6. Պատանեաշաններու տուտուրը Պօլսում, Ֆարըկի, 7. Զալըմ տղան (շարունակ.), դրամա 5 ար., Թլկատի, 8. Լրագրական գործը Անգլիայում, Տ.-ի, 9. Թ. Մոմզէնի մահուան առիթով, Ա. Ահարոնեանի, 10. Բիօլօգիայի զարգացումը XIX դարում, Սամուէլ Բալադեանի, 11. Գիտական քրոնիկ, 12. Վրաց կեանքից և գրականութիւնից.—Վիպագրող Դ. Կլդիաշվիլին և նրա նոր պատմուածքը։—Զափաբերական գրուածքների դերը վրաց մամուլում։—Վերջին ամսուայ բանաստեղծութիւնները, Տ. Փիրումեանի։

13. Քննադատութիւն և մատենախօսութիւն.—1) «Հայ ժողովրդական երգեր», ֆրանս. թարգմ. Արշակ Չօպանեան, Ա. Ա.—2) «Ազգագրական Հանդէս»-ի I—X գրքերը Ա. վ. Ղ.—3) Ե. Լալայեանի պատասխանը, 14. Նոր ստացված գրքեր։

15. Ներքին տեսութիւն.—† Աբգար Յովհաննիսեան։ Լ. Ս.—Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան վարչութեան գործունէութիւնը 1903 թ.։—Աշխատանքի տունը և մրտադրուած Որբանոցը։—Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութիւնները։—Հ. Դրամատիկական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։—Թիֆլիսի նահանգապետի վճիռը։—Դատաստանական վճիռներ։—Գեօրիս աւանը քաղաքի վերածուած։—Փողի փոխադրութիւնը պօստով արտասահմանի հետ,. Ժ. Լուսաւորութեան մինիստրութեան նոր կառավարիչը։—Մամուլի վերաբերեալ կարգադրութիւններ։

16. Արտաքին տեսութիւն.—Ռուս-ճապոնական պատերազմը։—Ռուսաց արտաքին գործոց մինիստրութեան շրջաբերականը։ Լ. Ս.—Ջաւայի և Աբիսինիայի հայ գաղութները, 17. Պարբերական հրատարակութիւններ, 18. Խմբագրութեան կողմից, 19. Պատասխաններ, 20. Յայտարարութիւններ, 21 I Յաւելուած, Ջէմս Մորիէր՝ «Հաջի Բաբայի արկածները Պարսկաստանում», վէպ պարսկական կեանքից, Թարգ. անգլիերէնից Մ. Կ. 81—97, 22. II Յաւելուած, իշխ, Բ. Սումբատովի՝ «Դաճանութիւն», դրամա 5 արար., Թարգմ. ռուսերէնից Ալ. Ծատուրեան 17—32։

ԾԱՂԿԵԱՅ Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆ
„ՀՈՏԱՒԷՏ ԿԱԿԱՉ“
Գեղեցիկ սրուակում
ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ՀՈՏ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.
6—6 (օ. 25, հ. 28, դ. 28, փետր. 25, ապ. 25, յուն. 25) (Метцль). 148, 168,

Ս. Պետերբուրգի մեքենայական արդիւնագործութեան ընկերութեան
ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԿՕՃԻԿՆԵՐ,
նոյնպէս և սկօրօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում։
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ
Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրա։

„ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԷՅՇԷԼԼԷՐ“
Առևտրական տան պահեստում կայ ընտրութեան համար մեծ քանակութեամբ ռուսական եւ արտասահմանեան արդիւնագործութեան
ԿԱՃՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
Տէլէֆօն № 346. 2—100 Երեւանեան հրապարակի վրա։